

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

Hertelendi Lajos

Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában

**Integrity with the “EYE” (SZEM) of law enforcement -
or the law enforcement-specific features of solid morality
in the service of corruption prevention**

Absztrakt

Ez a könyv, amelyet a kedves olvasó érdeklődéssel vesz a kezébe, nem megszokott stílusú, de tartalmát illetően elmondható, hogy egy jól kidolgozott tanulmánykötet (Malét-Szabó E., Münnich Á, & Takács-Fehér M, 2021). Maga a téma sem hétköznapi. A SZEM-modell kifejezésről sokaknak biztosan más jut az eszébe, s nem a szilárd erkölcsiség mérése kifejezés rövidítése. A tudományos életben ismeretekkel rendelkező kollégák viszont tudni fogják, hogy az Ajzen és Fishbein féle, a viselkedés (például egészségkárosító magatartások) bejósolására vonatkozó tervezett viselkedés elméletének egyik ismert modelljéről beszélünk, amelyet több területen is sikerrel használnak, úgymint a szociálpszichológiában, a közlekedépszichológiában. A tanulmánykötetet és a kidolgozó munka dandárját dr. Malét-Szabó Erika és prof. dr. Münnich Ákos fogta össze, a tartalmi részeket többes szerzői minőségükben Münnich professzor debreceni egyetemi munkatársainak köszönhetjük. Ezek mellett pedig dr. Hegedüs Judit, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék vezetője a modell gyakorlati tapasztalatait ismerteti számunkra.

Kulcsszavak: integritás, szilárd erkölcsiség mérése, korrupciómegelőzés, kapacitásfejlesztés, szemléletformálás

Abstract

This book, which the dear reader takes with interest in his/her hands, is not written in the usual style, although in terms of its content it can be said that it is a well-crafted volume of studies. The topic itself is not ordinary. The term ‘SZEM’ model certainly reminds many people of something else than solid morality measurement. However colleagues with knowledge in academia, on the other hand, will know that we are talking about Ajzen and Fishbein’s model, one of the known theories of predicted behavior for predicting behavior (e.g., unhealthy behaviors), which has been used successfully in several areas, e.g. in social psychology, transport psychology. The volume of studies and the brigade of the elaborative work were prepared by dr. Malét-Szabó Erika and prof. dr. Ákos Münnich, furthermore we can thank the the colleagues of Professor Münnich at the University of Debrecen, who put together the content. In addition to these, dr. Judit Hegedüs, head of the Department of Behavioral Sciences at University of Public Service Faculty of Law Enforcement, presents the practical experiences of the model.

Keywords: integrity, measuring solid morality, preventing corruption, capacity building, attitude formation

Az Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában című tanulmánykötet szemléletformáló megközelítéssel magyarázza el a kedves olvasó számára, hogy modern, a kor mai szellemének megfelelő módon is kezelhető és megközelíthető, a korrupció fogalmát feldolgozó személyiségfejlesztés.

Pontosan ezért, és tudatosan nem a korrupció fogalmára történő utalással kezdem írásom, hiszen a korrupció közismert jelenség, amely az ősidők óta létezik közöttünk, emberi közösségeinkben, társas kapcsolatainkban, és különböző fogalmakkal, szavakkal illették eddig az arra hivatottak, más-más aspektusból megközelítve. Sokkal érdekesebb, ahogyan a tanulmánykötet szerzői több oldalról, különböző szempontokat figyelembe véve dolgozzák fel a témát. Ez az, amely a kérdést közelebb tudja hozni, és érdeklődéssel, megértéssel szolgál a rendvédelemben dolgozó kollégák számára.

Emberi oldalról, megelőzési szempontból a tudatosság növelése, az egyén részéről történő megértés, a szituáció felismerése, amire a fő hangsúlyt fekteti a tanulmánykötet a témavizsgálatában. A cél az, hogy az egyén számára a tudatos döntés meghozatalának lehetőségével jó döntés kialakítására ösztönözzön. A tanulmánykötet bemutatja a KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001.

azonosító számú „*Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében*” elnevezésű projekt SZEM-modellhez kapcsolódóan megszületett elméleti és gyakorlati eredményeit.

A fejlesztési elképzelés életre hívása nagy részben dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy nevéhez fűződik, aki 2015-ben az ÁROP-2.2.17-2012-2013-00001. azonosító számú „*Új közszolgálati életpálya*” elnevezésű projekt és a Belügyi Tudományos Tanács Alkalmazott Pszichológiai Munkacsoportjának keretein belül kerekasztal beszélgetésre invitálta a szakterület neves kutatóit és szakembereit, akik megkezdték az elméleti és gyakorlati keretek kidolgozását és a tudományos kutatómunkát. Ezzel elkezdődött a SZEM-modell (Hunyady & Münnich, 2016) kidolgozása, és a kialakított modellhez kapcsolódó nagy ívű fejlesztési és megvalósítási szakasz, amely e tanulmánykötet megjelenésével záródott le.

E heroikus munka gyümölcseit és – kétségkívül igen jelentős – eredményeit mutatja be a tanulmánykötet. A projekt szakmai vezetője dr. Malét-Szabó Erika, valamint a terület szaktekintélyei által írt tudományos igényességű, de közérthető formában megfogalmazott fejezetek a témában kevésbé járatos olvasó számára is jól bemutatják és összefoglalják azt a tudományos háttérrel és azokat a kutatási eredményeket, amely a SZEM-modellhez kapcsolódva erősítik a hivatásos állomány korrupciós kihívásoknak való ellenállási képességét, azaz a szilárd erkölcsiségét.

Dr. Papp Gábor és prof. dr. Münnich Ákos szemléletes és precíz leírásában megismerhetjük a szilárd erkölcsiség pszichológiai modelljét. Szemán-Nagy Anita a személyiségvonások és az önértékelés szerepét mutatja be a korrupciós cselekedetek létrejöttében, míg Pántya József a társadalmi, szervezeti és szubjektív normák lehetséges szerepét elemzi a korrupciós események bekövetkezésében. A téma jobb megértése érdekében ezt követően Kovács Judit és Pántya József a morális felfogás hatását veszi górcső alá a korrupciós szándék mérséklésében, amelyet a nyereség-veszteség kérdéskörének, a tapasztalat és az attitűd szerepének tárgyalása követ Kovács Judit tollából. Dallos Andrea a viselkedés felett érzett kontroll, és a viselkedési szándék témakörét fejti ki, amelyet a belügyi rendvédelmi szervek állománya körében végzett kutatás adatainak bemutatásával köt a hazai gyakorlathoz. Ezt követően Papp Gábor a vezető szerepét elemzi a szilárd erkölcsű viselkedés kialakításában és fenntartásában, és gyakorlati példákkal, kutatási eredményekkel illusztrálja ezt, valamint a szilárd erkölcsiség specifikus jellemzőinek szerepét a rendőrségen, a büntetés-végrehajtási és a katasztrófavédelmi szervezetekben. A tudományos ismeretátadás és a kutatási eredmények megismerése után a tanulmánykötet utolsó fejezetében dr. Malét-Szabó Erika és dr. Hegedűs Judit a projekt gyakorlati eredményeit mutatja be. A szakaszban szó esik a SZEM-kutatás eredményeinek hasznosulásáról, a tudományosan megalapozott

elmélet alapján kifejlesztett blended-learning¹ központi továbbképzési programról, ennek felépítéséről és eredményeiről, valamint a távlati tervekről.

Mindezt a gyakorlatban nem tisztán fogalmakkal, hanem egy játékelméleten keresztül kidolgozott e-learning segítségével, szakterületspecifikus háromnapos SZEM-trainingek során esetfeldolgozásokkal, és a Nemzet Védelmi Szolgálat által készített kisfilmek megtekintésével egészítik ki.

Azért néhány gondolatban tekintsük át a korábbi Belügyi Szemlékben megjelent tanulmányokban, hogyan is vélekedtünk, magyaráztuk magát a fogalmat, a korrupciót.

„Ártalmas e egyáltalán a korrupció? Nem túlzott-e a támadás deklarált mértéke a korrupció ellen?”

A kérdés költőinek tűnik, hiszen mindenki számára egyértelmű a válasz: igen, ártalmas, és nem túlzott az ellene meghirdetett támadás mértéke. Voltak olyan időszakok a magyar társadalom életében is, amikor elnézőek, megértőek voltunk a korrupcióval szemben (akkor ugyan még protekciónak hívtuk). Lassan azonban átszötte az egész társadalmat, így már szinte senki sem ítélte károsnak. Ugyanakkor a korrupció ténylegesen létezik és valóságában is ártalmas, hiszen a döntések meghozatalát nem a racionalitás, hanem az egyéni érdek motiválja.

Ezzel a korrupció gazdasági hatékonytalansághoz, rossz minőséghez, az erőforrások gazdaságtalan elosztásához vezet. A XX. századi Magyarországon a korrupciónak különféle formái voltak.

A század első harmadában, sőt mintegy felében, az uram-bátyám-komám attitűd volt az uralkodó (Móricz Zsigmond Rokonok című művében érzékletesen elemzi ezt a korszakot), amely időszakban viszonylag szűk réteg »élvezhette« a korrupció (bár ekkor még nem így hívták) előnyeit.

A szocialista Magyarország mintegy továbbfejlesztette e hagyományt és »jó elvtárs, a mi emberünk« stb. jegyében már elég széles réteg részesült a korrupció (amit ebben az időszakban sem így hívtak) előnyeiből. Ez az időszak majdnem 1990-ig tartott.” (Rubicsek, 1998).

Természetesen nem csak ezzel a néhány gondolattal dolgozták fel ezt a témát. Finszter professzor szintén foglalkozott a Belügyi Szemle oldalain e kérdéssel (2000) „*Módszertani szempontok a rendőrségi korrupció kutatásához*” című tanulmányában. A Belügyi Szemle 1998/10. tematikus száma teljes terjedelmében a politikai, rendészeti, egészségügyi, és igazságszolgáltatási területeket is átfogva dolgozta fel a korrupció különböző megjelenési formáit. Azt gondolom,

1 A blended-learning egy újabb oktatási forma, amelyben az internet és a digitális média nyújtotta lehetőségeket és a hagyományos tantermi oktatás módszereit együttesen használják.

ahogy körülöttünk változott és modernizálódott a technikai környezet, úgy változott eme témát illetően a megközelítés is, és most már igazán az emberi oldalról történő helyzet vizsgálata a domináló, amelyet természetesen továbbra is büntetőjogunkban megfogalmazott szankciókban érvényesít az igazságszolgáltatás. De nézzük is gyakorlati szempontból, hogy is valósul meg, és milyen nehézségeket okozott a többes igényterület kielégítése személyi oldalról.

Héder Klára pszichológus több, mint tíz évet meghaladó képzés- és tananyagfejlesztési tapasztalattal rendelkezik mind a hagyományos, mind az e-learning terület tekintetében. Ő a következőképpen vélekedik az általa kidolgozott, és már a belügyminisztérium égisze alatt alkalmazott számítógépes hálózaton elérhető képzési tananyagról és magáról a témáról.

„A korrupció sokunk számára ismert, konfliktusos fogalom. Akár szenvedő alanyaiként találoztunk vele, akár csak jeleit láttuk, vagy a hírekben olvastunk róla, mindannyian tudjuk, hogy mire gondoljunk a kifejezés hallatán. De valóban tudjuk-e, hogy milyen hatások befolyásolják a korrump viselkedést? Vajon van-e »korrump személyiség«, vagy inkább a társas hatások, a csoportnyomás »visz bele valakit a rosszba«? Milyen korai jelei vannak a korrumpáló szándéknak, és milyen viselkedést mutat egy »korrupcióra hajlamos« munkatárs? Hogy fedezhetjük fel és hogyan állhatunk ellent a törvénytelenre ösztönző hatások gyakran eleinte rejtetten induló, majd »korrupciós spirál«-ba torkolló folyamatának? Ki és hogyan tud ellenállni a korrupciós nyomásnak, a »közös haszonnal« kecsegtető alkuknak, a »könnyű pénz« csábításának?

A korrupció fogalmával kapcsolatos kezdeti önbizalom ellenére, hogyha a részleteket vizsgáljuk, már nagyon is nehézé válik a fenti kérdések megválaszolása, egy-egy adott helyzet tényleges értékelése, a benne szereplők viselkedésének előrejelzése.

A KÖFOP-2.2.3–VEKOP-16-2016-00001. projekt keretében kialakított »Integritás: szilárd erkölcsiség a gyakorlatban« című, 15 modulból álló képzési tananyag ilyen és hasonló kérdések megválaszolásában kíván segítséget nyújtani a célcsoport, vagyis a teljes rendvédelmi hivatásos állomány számára. A tananyag a korábbi keményvonalas vagy szabálykövetés központú szemlélet helyett az integritásalapú, megelőzésfókuszú megközelítést alkalmazza. Célja, hogy olyan képzési anyagot biztosítson a teljes hivatásos állomány számára, amely nemcsak hasznos információkat, tudnivalókat és szabályokat ad át az érintetteknek, hanem érdekes, értékes, személyre szóló és egyben tényleg hasznos is.»

Nagy kérdés azonban, hogy lehet a rendvédelemben a több, mint 60 000 főt magában foglaló rendkívül különböző iskolázottságú, korú, eltérő szakterületeken dolgozó, más tapasztalatokkal rendelkező tagokból álló populáció számára

egyformán elérhető, hasznos, gyakorlati anyagot készíteni. A képzés kialakítása ezért az interaktív számítógépes oktatószoftver alkalmazására esett, amelynél a tananyag meglévő jogosultsággal mindenhol, időkorlát nélkül elérhető, a teljesítmény jól követhető, transzparens.

Az e-learning tananyag azonban nagyon sokféle lehet, ennek mondjuk a hosszú szövegek olvasását és egyéni feldolgozását kívánó, digitalizált „frontális oktatást”, és a gamifikált (játékosított) szituatív problémafeldolgozást, strukturált tanulói aktivitást támogató képzési anyagot is.

Az „*Integritás: szilárd erkölcsiség a gyakorlatban*” című képzés ez utóbbi szemléletet tette magáévá: a sokféle, sok területről érkező, rendkívül eltérő tanulók számára kipróbált közös, mindenki számára jól érthető példával (egy autóvásárlásnál történő törvénytelen adatvizsgálat) kívánja megmutatni, hogy milyen tényezők befolyásolják egy korrupcióval kapcsolatos helyzet kialakulását és kimenetét.

A kialakításban a szerzők nem a kognitív ismeretközlést („magoltatást”), fogalmak, szabályok és tudnivalók felsorolását választották, hanem egy virtuális játékba hívják a részt vevőket. A tanulók egy szemléletes korrupciós példa, egy választott karakter szerepében történő saját élmény „átélése” és feldolgozása után ismerkednek csak meg az elméleti tudnivalókkal, s dolgozzák fel azokat.

A részt vevők egy választott karakter személyébe bújva dönthetnek sokféle kérdésben, választhatnak a korrupciót vagy inkább az integritást támogató állítások közül, s kimenetként megtekinthetik, hogy az általuk választott karakter végül korruptnak bizonyult-e az addig adott válaszok alapján.

Az elméleti tananyagot lényegében csak a sajátélmény-szerűen „átélt” példa feldolgozása után ismerték meg a részt vevők, így mélyítve és strukturálva a tanultakat. A következő feladatrészben a tanulók a példát – már az előző kimenet és az elméleti tudnivalók ismerete után – „újból játszhatták”, úgy, hogy kimeneti célként a lehető legkisebbre csökkentésük a korrupció valószínűségét. A tananyag záró részeiben pedig – a területen dolgozó szakemberek által javasolt – szakterületi és vezetői példák feldolgozásával, gyakorlati megközelítésével, és a helyzetekben hozott virtuális döntésekkel mélyíthették el megszerzett tudásukat.

Miért is jó mindez?

A gamifikált tartalomfeldolgozás kerüli a moralizálást, a normatív megközelítést. A gyakorlati és szemléletes példák lehetőséget adnak a részt vevőknek, hogy

a bonyolult elméleti szakanyagot, pszichológiai kurrikulumot² a gyakorlathoz kössék, lehorgonyozzák. A választott karakter egyfelől lehetőséget nyújt a helyzettől való pszichés távolításra („*Ez nem az én válaszom, hanem a karakteré*”), másfelől a helyzet és annak implikációinak jobb, érzelmetelibb és ezért gyakorlatiasabb megragadására, átélésére. Egy jó példa alapján könnyebb a bonyolult akadémiai szempontrendszert megérteni, könnyebb a tananyag valóban fontos üzenetére összpontosítani. Arra, hogy „*Hogyan ismerhetem fel és kerülhetem el a korrupciós helyzeteket? Hogyan lehetek területemen a közt jobban szolgáló, becsületes, belsőleg motivált szakember?*”

A képzés és a gamifikált tananyag a részt vevői visszajelzések alapján segítette ezt a célt, és úgy tűnik hozzájárult az integritásszemlélet erősödéséhez, a belső motiváción alapuló korrupcióellenesség, a rendvédelem állományában megjelenő szilárd erkölcsiség erősödéséhez.

Elmondható, hogy a tanulmánykötet egyaránt ízelítőt ad egy kiterjedt tudományos kutatás eredményeiből, és bemutat egy merőben új szemléletű megközelítést. Mindezek mellett a gyakorlati szempontok a rendvédelmi szervek számára fontos ismeretek és eredmények, gyakorlatban is megvalósult megoldások bemutatására is sor kerül.

Zárszóként, mindent meg kell tennünk saját szakterületünkön a magunk lehetőségeivel annak érdekében, hogy a szilárd erkölcsiség mérése és a tudósok segítségével megalkotott modell kellően tudja szolgálni a rendvédelemben dolgozók megbecsülését, megbízhatóságát, és a kollégák személyiségének fejlesztését.

Felhasznált irodalom

Finszter G. (2000). Módszertani szempontok a rendőrségi korrupció kutatásához. *Belügyi Szemle*, 48(11), 3-32.

Malét-Szabó E., Münnich Á, & Takács–Fehér M. (2021). *Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelem specifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában*. Belügyminisztérium. https://www.bm-tt.hu/assets/letolt/szem_tankotet.pdf

Rubicsek S. (1998). Gondolatok a korrupcióról. *Belügyi Szemle*, 46(10), 68-72.

2 A curriculum szó a latin *currō* („futni”, „versenyt futni”) igéből származik, jelentése a régi latinban „futás”, „pályafutás”, „folyamat”, „lefutás”. A latin nyelvű pedagógiai irodalomban először a 16. században fordult elő ez a kifejezés, a tananyag-kiválasztás és tananyag-elrendezés megnevezésére szolgált (például: *de curriculo scholastica*).

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hertelendi L. (2021). Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában. *Belügyi Szemle*, 69(11), 2035-2042. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.11.9>

